

KRIŽEVAČKI ZMAJEVI PRONAŠLI RODNO MJESTO ANTUNA NEMČIĆA

OTONE NOVOSEL

Tomislavova 27, HR-48260 Križevci
ottone@vip.hr

Mađarsko mjestance Edde u Županiji Somogy, dvadesetak kilometara od Kaposvara, do kojeg vodi samo jednosmjerna cesta, otkrilo je poslije 193 godine da je tu 14. siječnja 1813. godine rođen hrvatski pisac, putopisac i pjesnik Antun Nemčić-Gostovinski. To treba zahvaliti članovima Križevačkog stola Družbe Braća Hrvat-skoga zmaja koji su u ožujku 2006. posjetili Edde, a u svibnju iste godine na svečani način u tamošnjoj mjesnoj crkvi otkrili spomen-ploču Nemčiću. Iako je taj događaj doprinos hrvatsko-mađarskom prijateljstvu i dobrosusjedskoj kultur-noj suradnji Koprivničko-križevačke županije i regije Somogy, postavlja se hipotetsko pitanje: bi li uistinu Nemčiću bilo drago kad bi doznao da su Hrvati obilježili njegove ugarske korijene. Iz njegova se ponašanja za života, iz javnoga djelovanja i napisanih članaka, može zaključiti da je Nemčić ipak skrivao svoje mađarsko porijeklo.

Ključne riječi: Nemčić, pjesnik, putopisac, rodno mjesto, Hrvatski zmaj, spomen-ploča

U Novinama horvatsko-slavonsko-dalmatinskim 1846. godine Antun Nemčić-Gostovinski objavio je komentar pod naslovom “Šta je to paradokson” u kojem, objašnjavajući tu grčku riječ, zamjera Hrvatima što je radije koriste nego hrvatske riječi: protuslovlje ili proturječje. Pritom iznosi primjer paradoksona. “*To je kada rođeni Horvat s drugim Horvatom u horvatskoj domovini danas mađarski korespondira - a sutra iz svega grla pjeva - Oj Horvati, braćo mila, čujte našu riječ: Neće nas razdružiti sila, baš nikakva već! Pa tad: Oj Horvati, jošte živi riječ naših djedova itd. što zatim slijedi.*”

Nema dvojbe da se kao vatreni ilirac Nemčić borio za uporabu hrvatskog jezika u javnom životu, što je posebno došlo do izražaja kad je 1848. izabran za zastupnika u hrvatskom Saboru, gdje je vatenim rodoljubnim govorima na hrvatskom oduševljavao slušateljstvo. A osnovano možemo pretpostaviti da je, kao dijete, mali Antun istodobno naučio i hrvatski i mađarski jezik. Njegova majka Rosalia bila je Mađarica, iz Županije Somogy, rođena Huszar, a prije udaje za Antunova oca Ivana Nemčića imala je za

sobom brak s vlastelinom Antunom plemenitim Vlassichem, vlastelinom u Eddeu. Ne znamo gdje je i kako upoznala Ivana Nemčića, kotarskog suca u Ludbregu, porijeklom iz potkalničkog sela Vukovca, koji je ostao udovac s dvjema kćerkama. Početkom siječnja 1813. godine Rosalia Huszar-Nemčić uputila se u posjet rodbini u Edde, kamo se u to vrijeme moglo putovati samo kočijom i najvjerojatnije saonicama s konjskom zapregom. Udaljenost od oko 150 kilometara mogla se tada prijeći u tri, do četiri dana, ne baš ugodna zimskog putovanja. Ostat će zauvijek tajna što ju je potaklo na put, možda rodoljubna želja da rodi sina u svojoj domovini Mađarskoj, a svakako u krugu svoje prve obitelji Vlassich. U svom prvom braku s Antunom Vlassichem Rosalia je imala kćerku Justinu. Ona se u Hrvatskoj udala za Ivana Labaša, vlastelina iz Lovrečine kod Vrbovca, “vrlog historika i heraldika”, kako je to u biografiji Antuna Nemčića zapisao pisac i novinar Milan Grlović (1852. - 1915.), Križevčanin, osnivač i prvi predsjednik Hrvatskog novinarskog društva. Upravo Grlović (Milan Grlović “Album zaslužnih Hrvata 19. stoljeća

1898/1900.) ispravlja pogrešku o mjestu i datumu Nemčićeva rođenja koju je u njegovu životopisu 1851. objelodanio Nemčićev prijatelj, pače pobratim, Mirko Bogović, spominjući 10. svibnja 1813. i mjesto Segešt (Szeged). I po tome možemo zaključiti da Nemčić ni najboljem prijatelju nije govorio o svome mađarskom porijeklu. Znakovito je i to što Nemčić nikada nije spominjao rodno mjesto, ni mađarske korijene, pa se osnovano može pretpostaviti da nikada nije ni poželio posjetiti Edde, koliko god je volio putovati. Osim, ako to nije planirao u drugom i trećem dijelu svojih "Putositnica", kad je u lipnju 1847. pošao na prije vremena prekinuto putovanje kroz Vojvodinu, možda i Mađarsku, te Srbiju, Bosnu, Hercegovinu, Crnu Goru, a kasnije i kroz južnu Italiju i Francusku. Što god bilo, u dostupnim objavljenim člancima, dopisima i putopisima Nemčić ne piše o svom mađarskom rodnom mjestu i rodoslovnom stablu. Ili je uistinu shvatio slučajnošću što je ugledao svijet u Eddeu, samo zato što mu se majka tamo slučajem zatekla, ili svijesno i namjerno zatomljivao, a možda i skrivao te činjenice, plašeći se da ga politički protivnici ne nazovu - mađaronom.

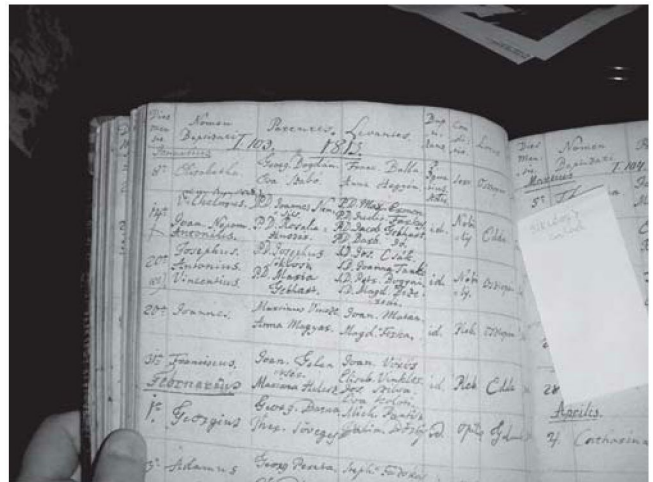
Nedvojbena dokaz o mjestu i datumu Nemčićeva rođenja otkrili su članovi Križevačkog stola Družbe Braća Hrvatskoga zmaja, prof. dr. Valentin Puževski - Zmaj od Kalnika, prof. Zoran Homen- Zmaj Bokeljski i novinar Ottone Novosel-Zmaj od Furlanije. U tome su im pomogli katolički župnik u Eddeu, velečasni Janos Sudar i načelnik Eddea Janos Megery. Kontakt s njima križevački su "zmajevi" uspostavili preko prof. Helene Hečimović iz Koprivnice i Marka Kovacs, predsjednika Društva mađarsko-hrvatskog prijateljstva iz Kaposvara. On im je krajem ožujka 2006. bio vodič i prevoditelj u posjetu Eddeu na susretu s načelnikom i župnikom. Najveće iznenađenje pripremio je upravo župnik, donijevši sa sobom odlično očuvanu crkvenu matičnu knjigu iz koje čitamo na latinskom bilješku od 14. siječnja 1813. o krštenju Vilhelmsa Ivana Nepomuka Antoniusa (mađarski Antal), iliti Antuna Nemčića, od majke Rosalie Huszar i oca Joannesa Nemesica. Slučajno, ili možda i ne, mali je Nemčić dobio ime Antun po prvome mužu svoje majke. Ona je, pak, svojoj djeci

prenosila ljubav prema svojoj domovini Mađarskoj, što možemo zaključiti i po činjenici da se jedna Antunova sestra udala za nekog Bajzu u Mađarskoj (Milan Grlović "Album zaslužnih Hrvata" 1898/1900.), gdje joj se gubi svaki trag.

Djetinjstvo je Antun proveo u Ludbregu, gdje mu je otac bio kotarski sudac, a potom i u Koprivnici, gdje je otac bio izabran za gradskog vijećnika. U Koprivnici je Antun svršio pučku školu, te nastavio školovanje na gimnaziji u Varaždinu, da bi 1829. u Zagrebu upisao studij prava i filozofije. Zbog školovanja, zarana odvojen od obitelji, Antun je doživio pravi šok smrću voljene majke 1833. godine, a potom, nakon svađe s ocem, koji mu je prestao novčano pomagati na zadnjoj godini studija, pa se mladi Nemčić uzdržavao u Zagrebu dajući poduke učenicima. Znajući za njegovu čvrstu povezanost s majkom, iz današnje nam perspektive može biti čudno da ni nakon njezine smrti nije poželio posjetiti njezin rodni kraj i spoznati svoje ugarske korijene. Iz njegova životopisa, pak, proizlazi da nije imao sreće u sentimentalnom životu. Prvi put se nesretno zaljubio 1839. godine u Moslavini u jednu djevojku iz ugledne hrvatske obitelji. Ni drugi put nije imao sreće u ljeto 1842. godine na liječenju u Varaždinskim toplicama, gdje se zagledao u jednu mladu Zagrepčanku. Ostalo nam je nepoznato ime Nemčićeve zaručnice na čijim je rukama u 36. godini umro 5. rujna 1949. godine u gradskoj sobi (NB: O.N. - Prostorija današnjeg Veterinarskog zavoda u Križevcima, iznad dvorišnog ulaza, gdje bi se mogla postaviti spomen ploča). Podsjećamo da je 15. listopada 1899. godine u povodu 50. obljetnice njegove prerane smrti, Nemčiću otkriven spomenik kipara Rudolfa Valdeca na tadašnjem Zrinskom trgu, u gradskom parku, koji je kasnije preimenovan u Trg Antuna Nemčića. Na svečanosti su bili akademici i sveučilišni profesori Franjo Marković i Milivoj Šrepel, te predsjednik Matice hrvatske Tadija Smičiklas. Prigodnu pjesmicu recitirala je buduća operna pjevačica Milena Šugh, a potom je stihove govorio kazališni glumac Andrija Fijan, pjevački zbor je otpjevao prigodnicu skladatelja Vilka Novaka, na stihove Milana Grlovića, posvećene Nemčiću, dok je gradska glazba odsvirala skladbu "Domovini"

Franje Pokornija, istoimene rodoljubne Nemčičeve pjesme “Gore nebo visoko, dolje more duboko: a ja u sredini, noćnoj u tišini, mislim na te, ma jedina, premilena domovina!”. Ta je pjesma danas himna Hrvatskog pjevačkog društva “Kalnik”, koju je mješoviti zbor pod ravnanjem prof. Branke Špoljar otpjevao i 28. svibnja 2006. u mjesnoj crkvi u Eddeu prilikom otkrića spomen-ploče Nemčiću. Zanimljivo je da crkvu zajedno koriste za svoja bogoslužja i katolici i protestanti. Bila je to središnja svečanost uz mađarski nacionalni praznik Dana heroja. Osim mađarskih domaćina i uglednika iz Kaposvara, Županije Smogy i Budimpešte, na svečanosti su bili i hrvatski veleposlanik u Mađarskoj dr. Stanko Nick, potpredsjednica Hrvatskog sabora Đurđa Adlešić, brojno izaslanstvo Križevaca s mješovitim zborom članovima Družbe Braće Hrvatskoga zmaja. Dvojezičnu ploču u spomen Nemčiću, na mađarskom i hrvatskom, otkrio je u crkvi mađarski ministar razvitka Istvan Kolbar. Nazočnost izaslanika mađarske Vlade dokazala je koliko su važnost Mađari pridali odavanju počasti hrvatskom piscu i pjesniku Antunu Nemčiću, svome Antalu, kako ga nazivaju, makar i poslije dva stoljeća od njegova rođenja. I na kraju će zvučati kao anegdota, no načelnik Eddea, Janos Megery nas uvjerava da je to živa istina. Zahvaljujući upravo “svome Antalu” zabito je selo Edde dobilo novu asfaltnu cestu i spojnicu s glavnom cestom od Kaposvara za Budimpeštu. Uoči otkrića spomen-ploče načelnik Janos je uvjerio županijsko čelništvo u Kaposvaru da će u Edde nahliti brojni hodočasnici iz Hrvatske i da ne bi bilo zgodno da se moraju truckati po raskopanom kolniku. Što god bilo, Nemčićev duh iz prošlosti, uz pomoć križevačkih “zmajeva” povezo je Križevce i Edde. Mještani Eddea sa svojim su gradonačelnikom u rujnu uzvratili posjet Križevcima i na Nemčićev grob položili vijenac. Dogovoreno je da se novo prijateljstvo i dalje razvija na kulturnom polju. Križevački stol Družbe Braće Hrvatskoga zmaja sada pokreće inicijativu da se u Koprivničko-križevačkoj i mađarskoj Županiji Somogy otvori nagradni natječaj za literarne putopise na hrvatskom i mađarskom. Možda se tako okriju novi putopisci i nastanu nove “Putositnice”, bez obzira na to je li Nemčić isticao ili

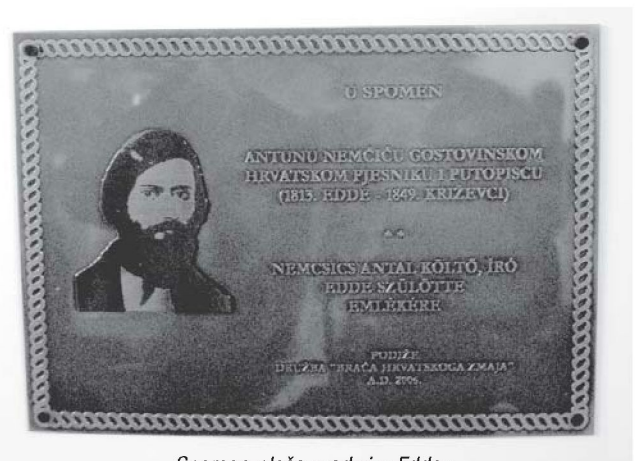
skrivao svoju dvojezičnu kulturu i korijene, što ga je nesumnjivo moglo samo obogatiti.

Crkvena matična knjiga s bilješkom o krštenju Antuna Nemčića

Križevački Zmajevi s domaćinima u Eddeu

Spomen-ploča u crkvi u Eddeu

Literatura

BOGOVIĆ, Mirko (1851.): Pjesme Antuna Nemčića, vlastito izdanje, Zagreb

GRLOVIĆ, Milan (1898/1900): Album zaslužnih Hrvata 19.stoljeća, Zagreb

NEMČIĆ, Antun (1965.): Putositnice. U Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 34, Zora, Matica hrvatska Zagreb

NEMČIĆ, Antun (1846.): Novine horvatsko-slavonsko-dalmatinske

NOVOSEL, Ottone (2006): Nemčiću spomen-ploča u mađarskom selu (Večernji list - 30. 05.2006.)

NOVOSEL, Ottone (2006.): Zmajevi otkrili zapis o rođenju Antuna Nemčića (Večernji list - 29. 3. 2006.)

Summary:

‘KRIŽEVCI DRAGONS’ FOUND ANTUN NEMČIĆ’S BIRTHPLACE

Key words: Nemčić, poet, travel writer, birthplace, Croatian dragon, plaque

The Hungarian village of Edde in Somogy County, reached by a one-way road 20 km from Kaposvar, discovered after 193 years that it was the first to have seen Antun Nemčić-Gostovinski, Croatian writer, poet and travel writer born on 14th January, 1813. The credit goes to the members of the Križevci Branch of the Society ‘Brethren of the Croatian Dragon’ who visited Edde in March of 2006 and in May of the same year unveiled a plaque in memory of Nemčić in the local church. Although this event is a humble contribution to Hungaro-Croatian friendship and neighbourly co-operation and relations between Koprivnica-Križevci and Somogy Counties, one must ask if Nemčić himself would have been pleased to learn that the Croats paid tribute to his Hungarian roots. Nemčić’s attitude during his lifetime, his public activities and articles, lead to conclusion that Nemčić tried to hide his Hungarian origin.